Jaarverslag 2025 Stichting Gezondheid op 1

Het doel van de Stichting is het opkomen voor een gezonde en schone leefomgeving voor mens, dier en natuur in de breedste zin van het woord. Dit geldt ook voor wie hun stem niet zelf kunnen laten horen, de dieren, de natuur en toekomstige generaties.

Om dit doel te bereiken ontplooide de Stichting in 2025 opnieuw allerlei activiteiten: Wij voerden actie en campagnes, zochten samenwerking met omwonenden overal in Nederland, bouwden verder aan ons netwerk, waren bij congressen, zaten aan tafel bij het Overlegorgaan Fysieke Leefomgeving (OFL) en bij de Actie agenda omwonenden en zware industrie, schreven position papers, opiniestukken en factsheets, werkten aan bewustwording bij bestuurders, politici, beleidsmakers en journalisten, wij publiceerden onderzoek, gaven voorlichting aan belangstellenden en belanghebbenden en boden ondersteuning en advies aan andere omwonenden die zich sterk maken tegen de bedreiging van hun gezondheid en leefomgeving door industrie, verkeer, landbouw en veeteelt. In deze verslaglegging over 2025 focussen wij op de volgende grote onderwerpen: Tata Steel, Staalslakken en PFAS en PFAS-pesticiden.

Inhoudsopgave

1. Tata Steel **2**

Rondleidingen *2*

Rapport Wijmond *2*

Kort geding *2*

Oproep aan de politiek *3*

2. Staalslakken **3**

Rondetafelgesprek *3*

Longfonds en staalslakken en Longfonds en luchtkwaliteit *4*

Ondersteuning en vorming van een netwerk *4*

3. PFAS en PFAS-pesticiden **4**

De prijs van strijd voor omwonenden *5*

Eerste landelijke PFAS-dag voor omwonenden *5*

Modelbrief voor gemeenten *5*

Stembusakkoord PFAS *5*

4. Samenwerking **6**

5. Bestuurssamenstelling 2025 **6**

6. Bestuurssamenstelling 2026 **6**

1. Tata Steel

Tata Steel is in veel opzichten een grote vervuiler en verbruiker. Het hoogovencomplex is de grootste uitstoter van CO_2 en stikstof van Nederland. Verouderde installaties op het terrein van Tata Steel brengen grote hoeveelheden ziekmakende en verontreinigende stoffen de omgeving in, denk aan lucht, bodem én water, waar dier en mens de dupe van zijn en worden. In 2025 verzamelden en verspreidden we weer meer informatie daarover: informatie die Tata Steel zelf vaak camoufleert, verdraait of achterhoudt. Documenteren en informeren van belanghebbenden is een belangrijke bouwsteen voor onze activiteiten. Met zes nieuwe overzichtelijke factsheets groeit onze website uit tot een naslagwerk voor omwonenden, bestuurders, politici, journalisten, actievoerders, studenten en scholieren.

Rondleidingen

Informatie gaat leven wanneer ze de basis vormt voor ontmoeting met belangstellenden en belanghebbenden. In 2025 leidden wij in samenwerking met bewoners van Wijk aan Zee verschillende groepen rond in de omgeving van het Tata Steel complex: hoogleraren en docenten met hun studenten (UvA, RUU, Hogeschool InHolland), politici (PvdD, Volt, D'66, PvdA, GL (inmiddels PRO), bestuurders en beleidsmakers (Nationale Ombudsman). Al met al ontvingen wij zo'n paar honderd mensen in Wijk aan Zee. Wij gaven tal van mensen en organisaties de tijdlijn mee die wij in 2025 samenstelden en in 2026 aanvulden en publiceerden in samenwerking met de stichting Urgenda onder de titel 'Het grootste Rookgordijn van Nederland. De tijdlijn van meer dan 100 jaar staal in de IJmond'.

Rapport Wijmond

Naast onze rol als waakhond voor de gezondheid van omwonenden, kiezen wij nadrukkelijk ook voor een positieve benadering die perspectief biedt op een betere toekomst. In 2025 publiceerden wij daarom het rapport 'Wijmond. Van staal naar mens centraal.' In dit rapport beschrijven we hoe de wereld er uit kan zien als de rook om de IJmond is verdwenen. Het rapport schetst drie verschillende scenario's voor de toekomst van het huidige industriële complex. Wij pleiten niet voor een specifiek toekomst pad voor Tata Steel – dat is aan het bedrijf en het bestuur van land en provincie – maar bieden een handreiking om keuzes te maken die verder gaan en anders zijn dan het "Groen" Staalplan van Tata Steel zelf. Het rapport vond zijn weg naar de media, politici, bestuurders en beslissers. We presenteerden het niet met een 'big media bang' maar namen het mee, deden het cadeau en legden het neer en altijd met een toelichting, gesprek of tijdens bijeenkomsten. Tot op vandaag ontvangen wij verzoeken om het toe te zenden. Inmiddels is er een tweede oplage gedrukt. Het is overigens ook beschikbaar op een eigen website www.wijmond.nl met publieksvriendelijke korte video's en schematische voorstellingen.

Kort geding

Achter de schermen werkten we in 2025 maandenlang samen met onze juristen aan de voorbereiding van een kort geding tegen de Nederlandse staat dat eind juni 2026 zou dienen. Met het kort geding wilde de stichting de rechter vragen om de Staat te verbieden definitieve afspraken met Tata Steel te maken zolang niet onafhankelijk en openbaar is vastgesteld wat de gevolgen daarvan zijn voor gezondheid, milieu en leefomgeving, en zolang omwonenden

geen echte inspraak hebben gehad. “We hebben niets tegen industrie, totaal niet. Maar die industrie moet wel schoon zijn. En dat kan in deze tijd. Dat had in het geval van Tata Steel allang gekund, maar het gebeurde niet, om de verkeerde redenen”, zegt Antoinette Verbrugge, directeur van Stichting Gezondheid op 1. Over de afloop en vervolg van het kort geding meer in het jaarverslag over 2026.

Oproep aan de politiek

Het verzet tegen gezondheidsschade door Tata Steel was het startpunt van Gezondheid op 1. Maar overal in Nederland lijden omwonenden onder vervuilende industrie. Daarom sloten wij ons op 9 december 2025 aan bij een gezamenlijke oproep aan de partijen aan de formatietafel.
Om Nederlanders echt te beschermen, moet vervuiling bij de bron worden aangepakt. Heldere regels en ambitieuze normen stimuleren bovendien innovatie en schone productie. Dat is goed voor onze gezondheid én voor een toekomstbestendige economie.
Omwonenden en gezondheids- en maatschappelijke organisaties deden deze oproep samen, van Gezondheid op 1 en Natuur & Milieu tot KWF Kankerbestrijding en het Longfonds. Zij vroegen de formerende partijen om gezondheid en leefomgeving een centrale plaats te geven in het nieuwe regeerakkoord. Concreet ging het om:

- sterker toezicht en betere handhaving;
- betere en onafhankelijke metingen;
- strengere emissienormen;
- bescherming tegen giftige stoffen;
- een volwaardige plek voor milieu binnen de overheid.

2. Staalslakken

Staalslakken zijn een afvalstof van het productieproces van staal. De ene staalslak is giftiger dan de andere, die van Tata Steel zijn heel giftig. Desondanks worden ze vaak ingezet als secundaire bouwstof. Mocht het Heracless plan van Tata Steel doorgaan (wat de vraag is), dan gaat Tata Steel nog meer staalslak produceren en dus komen er nog meer giftige staalslakken, waar moeten die heen, vraagt Gop1 zich ook tijdens sessie bij de overheid en in de pers en op andere plekken af, terwijl er nog niet het begin van een oplossing bestaat voor de bergen staalslak die met de dag hoger en groter worden.
Gezondheid op 1 kwam in actie, samen met tal van andere staalslakomwonenden elders in het land. Beruchte dumpplekken van staalslakken zijn o.a. Spijk, Eerbeek en de Aagtenbelt in Beverwijk. We houden onze achterban en de pers op de hoogte over de immense staalslakkenplaag. Naast juridische druk oefenen we natuurlijk ook politieke en publieke druk uit.

Rondetafelgesprek

Op 25 september 2025 nam Gezondheid op 1 in de Tweede Kamer deel aan het rondetafelgesprek over staalslakken. In dit rondetafelgesprek riepen wij op tot onmiddellijke maatregelen tegen de grootschalige verspreiding en (onoverdekte) opslag van staalslakken in Nederland – en over de grens. Wij bereidden dit gesprek voor met een scherp ‘position

paper’ met korte en duidelijk informatie en de motivatie voor de maatregelen die wij bepleiten.

Longfonds en staalslakken en Longfonds en luchtkwaliteit

Gezondheid op 1 leverde een bijdrage over staalslakken aan en over de luchtkwaliteit in de IJmond een publicatie in voorbereiding van het Longfonds in samenwerking met LAB Toekomstige Generaties. Wij beschreven tal van casussen in verschillende delen van Nederland waar burgers in de knel zitten met hun gezondheid door vervuiling. Een van de casussen: de effecten op de gezondheid van mensen en met name op de luchtwegen bij verwaaiing van het slakkenstof. De publicatie is een handreiking voor provincies en gemeenten waarmee zij het recht op een gezonde leefomgeving, dat ligt verankerd in verschillende internationale verdragen, kunnen toepassen in alle stappen van beleidsvorming en -uitvoering. De publicatie zal in 2026 verschijnen.

Ondersteuning en vorming van een netwerk

In ‘verdunde’ vorm zijn staalslakken te vinden op minstens 216 plekken in Nederland: op voetpaden in dorpen, steden, parken en bossen, op speelplaatsen, sportterreinen en langs snelwegen. In onverdunde vorm liggen ze in de IJmond, het westelijk havengebied van Amsterdam, Eerbeek, Spijk, Beverwijk en als onderdeel van de dijklichamen aan de Zeeuwse wateren. Dit betekent dat overal in Nederland mensen in actie moeten komen tegen deze giftige stoffen in hun leefomgeving. Gezondheid op 1 is een vraagbaak en raadgever voor veel van deze mensen en voorkomt met steun en advies dat zijn het wiel opnieuw moeten uitvinden. Van hun kant voorzien deze partners de stichting van waardevolle informatie die wij inzetten voor onze factsheets, beïnvloeding van overheden en andere campagne acties. In 2025 beantwoordden wij honderden [en telefoontjes van omwonenden, de pers, gemeentelijke en provinciale instellingen (e.a.) en bezochten de locaties met plaatselijk omwonenden.

3. PFAS en PFAS-pesticiden

“We hebben het over een chemische stof die overal is.
Niet alleen op één boerderij in West Virginia,
niet alleen daar in het oppervlaktewater,
maar het zit in het water het hele land door,
overal op aarde, in het bloed van vrijwel elk levend wezen.”
Robert Bilott, advocaat en strijder tegen PFAS

PFAS zijn hardnekkige chemische stoffen die ontstaan bij verschillende industriële processen. Sommige varianten zijn nog schadelijker dan andere, maar allemaal hopen ze zich op in het milieu en breken ze nauwelijks af. Deze giftige PFAS-stoffen worden op grote schaal verspreid door heel Nederland (zie de PFAS-kaart), onder meer via vervuilde grond, water en consumentenproducten. Deze “forever chemicals” zijn schadelijk voor mens, dier en natuur. Gezondheid op 1 zet zich in om de verspreiding van PFAS te stoppen, door het probleem zichtbaar te maken en stappen te nemen richting betere regelgeving.

De prijs van strijd voor omwonenden

Heel veel directe omwonenden van productie- en lozingslocaties binden de strijd aan tegen PFAS in hun leefomgeving. Denk aan locaties in de Drechtsteden (Chemours), Bergen op Zoom (Sabic) en Helmond (Custom Powders), aan vliegvelden waar met PFAS-houdende blusmiddelen wordt gewerkt, en aan andere plekken waar concentraties van PFAS zijn aangetroffen. Dit gevecht om het mensenrecht op gezondheid betekent vaak veel moeite. Omwonenden moeten opnieuw zelf de weg leren vinden in het doolhof van instanties en lopen vast op onkunde, kennisgebrek en onwil bij autoriteiten en overheden. Ook betalen zij een hoge prijs: tegenslagen en inbreuk op de tijd voor kinderen en ander privéleven.

Eerste landelijke PFAS-dag voor omwonenden

Kennisdeling, informatievoorziening, inzicht krijgen in de lobby-praktijken, inspiratie en bemoediging door ontmoeting met andere omwonenden zijn heel belangrijk. Gezondheid op 1 heeft daarom in samenwerking met actieve omwonenden in Dordrecht het initiatief genomen voor een landelijke PFAS-dag die op 23 januari 2026 zou plaatsvinden. Als motiverende aftrap zou er een videoverbinding komen met de beroemde advocaat Robert Bilott, op wiens juridische strijd tegen DuPont/Chemours de film ‘Dark Waters’ (2019) is gebaseerd.

Modelbrief voor gemeenten

Om deelnemers een concreet instrument in handen te geven gaf Gezondheid op 1 een gespecialiseerde jurist de opdracht om een modelbrief over gemeentelijk PFAS-beleid samen te stellen. De brief is bestemd voor colleges van Burgemeester & Wethouders (B&W), gemeenteraden en gemeentelijke politieke partijen. De brief moet gemeenten wijzen op hun taken en mogelijkheden om PFAS-vervuiling tegen te gaan. Deelnemers aan de dag kunnen de brief sturen aan de griffie van hun gemeente, met het verzoek deze te delen met het college van B&W en alle gemeenteraadsleden.

In het jaarverslag 2026 leest u hierover meer. Alvast kunnen we melden dat er voor de dag 160 aanmeldingen waren, terwijl er maar plaats was voor 120 mensen. Wegens dit succes is een vervolg in voorbereiding.

Stembusakkoord PFAS

Een belangrijke mijlpaal op weg naar een PFAS-vrije wereld was het Stembusakkoord PFAS, waarvan Gezondheid op 1 een van de initiatiefnemers was. Zeven politieke partijen (PRO, D66, SP, Volt, PvdD, CU en NSC) gingen de verkiezingen in met een gezamenlijk standpunt over PFAS, gebaseerd op drie principes:

- Stop de lozingen: gezondheid eerst.
- De vervuiler betaalt: eerlijk en rechtvaardig.
- Op weg naar een PFAS-vrije samenleving.

Dit akkoord kwam tot stand dankzij een unieke samenwerking tussen artsen, burgers en maatschappelijke organisaties. Naast Gezondheid op 1 waren dat Stichting Tegengif, de Groene Zorg Alliantie, Natuur & Milieu, DeGoedeZaak, Bezorgde Omwonenden Dordrecht, Actiegroep Gezondheid vóór Alles, STOP PFAS STOP Chemours, de Natuur en Milieufederatie

Zuid-Holland en de Natuur en Milieufederatie Noord-Holland. Daarnaast ondertekenden meer dan 16.000 mensen de petitie ‘Bescherm onze gezondheid: stop PFAS nu!’.

4. Samenwerking

Wij werkten in 2025 samen met o.a.:
Dorpsraad Wijk aan Zee, Fractieleden van politieke partijen (o.a. PvdD, Volt, D66, Pro) in de Provinciale Staten en Tweede Kamer, Frisse Wind.nu, Lab Toekomstige Generaties, Longfonds, MOB, Stichting Natuurlijk Schoon Eerbeek, Stichting Natuurlijk Schoon Spijk, Universiteiten en hogescholen (UvA, RUU, InHolland), Urgenda, Greenpeace, Stichting Duinbehoud, Aardige Buren, e.a.

5. Bestuurssamenstelling 2025

Ferko Öry
Anne Albers
Jildert Huitema, penningmeester/secretaris

6. Bestuurssamenstelling 2026

Rolf Deen, voorzitter
Wia Timmerman, secretaris
Jildert Huitema, penningmeester